

עלייתו המתמשכת של ארגון חזבאללה (2000-2024) ונפילתו המהירה (2024-2026) – תא"ל (מיל') ד"ר מאיר פינקל

תא"ל (מיל') ד"ר מאיר פינקל, ראש תחום מחקר במה"ד.

תקציר

הצטרפות חזבאללה למלחמה של איראן מול ישראל במהלך מבצע "שאגת הארי" יצרה בציבור הישראלי מפח נפש, לאחר שבתום מבצע "חיצי הצפון" בסוף 2024 טען צה"ל כי הארגון נפגע קשות. המאמר מראה כיצד התפתח הארגון מאז נסיגת צה"ל מלבנון ועד 2023, מארגון טרור וגרילה לצבא טרור מבוסס תמ"ס בעל יכולות מדינתיות בתחומי אש על העורף ויכולת התקפה יבשתית בגבול הצפון. פעולות צה"ל בשלהי 2024, וההשתנות העוקבת בלבנון ובמזרח התיכון החזירו אותו ליכולות של ארגון טרור וגרילה. למרות ההתפתחות החיובית, הרי שבמבצע "שאגת הארי", מול יעד של "ניצחון באייהפסד", קשה "לנצח" ונדרש מהלך מדיני שימצה את הפעולה הצבאית.

מבוא

מאמר זה נכתב תוך כדי מבצע "שאגת הארי", שבו ארגון חזבאללה, שנפגע קשה במבצע "חיצי הצפון" בחורף 2024, חזר לפעול נגד ישראל. בעקבות פעולותיו, רבו בתקשורת הציבורית אמירות ביקורתיות על צה"ל, שלא פגע מספיק בארגון, שלא דיווח באופן אמין על היכולות שנשארו בידיו, וכדומה. מאמר זה טוען כי למרות הפעילות הלחימתית של חזבאללה, מדובר כעת בארגון שונה מהותית מ"צבא הטרור" שאיים על ישראל ערב ה-7 באוקטובר ועד סתיו 2024. הוא הוחלש עד כדי חזרתו לכדי "ארגון טרור" כעת. אבחנה זו חשובה לא כדי להפחית בחשיבותו או באיום הנוכחי שהוא מציב על ישראל, שאין לזלזל בו, אלא כדי לאפשר שלושה עניינים חשובים – למידה כיצד פורקה מערכת הלחימה ותפיסת הלחימה של "צבא הטרור" חזבאללה; פיתוח אסטרטגיית פעולה עדכנית נגד "ארגון הטרור" שהוא כעת; ותיאום ציפיות בין צה"ל לתושבי גבול הצפון והמדינה בכלל, ביחס לאיום מצד חזבאללה, תוך שימוש בהמשגה שטבע עמנואל ולד בספרו "קללת הכלים השבורים" (ולד, 1987, עמ' 240-288) – "המלכוד של הביטחון המוחלט", והניסיון "להגן על הכל מפני כל הסיכונים". למאמר שני חלקים עיקריים: תיאור עלייתו של חזבאללה בין השנים 2000 ל-2024 ותיאור נפילתו בין סוף 2024 למבצע "שאגת הארי". אחר כך יוצגו המלצות להווה ולשנים הבאות.

עלייתו של חזבאללה בשנים 2000-2024 לכדי צבא טרור מבוסס תמ"ס

עלייה זו כורכת את ארבע הרמות של תופעת המלחמה (מדינית/אסטרטגיה רבתי; אסטרטגית; אופרטיבית; טקטית) וכמה היבטים המשולבים זה בזה: ארגון חזבאללה התפתח מ"ארגון טרור" שדחף לנסיגת צה"ל מלבנון במאי 2000 לכדי "צבא טרור", לפי המשגת הרמטכ"ל כוכבי בשנים 2019-2022. הארגון עשה כן תוך ש:

א. יעדי מאבקו בישראל מתרחבים מ"ניצחון באמצעות אייהפסד" לכדי השתתפות מרכזית ב"תוכנית להשמדת ישראל", תוך שהארגון משתנה מ"מגן לבנון" (נסיגת ישראל בשנת 2000, מלחמת לבנון השנייה ב-2006), למרכיב מרכזי בהגנת איראן מפני מתקפה ישראלית נגד פרויקט הגרעין;

ב. "תפיסת ניצחון" אסטרטגית-אופרטיבית הולכת ומתרחבת מהטרדת העורף בתמ"ס והגנה מפני תמרון ישראלי, לכדי כיבוש הגליל ושיתוק מרכזי כובד מדינתיים (כמו נמלי אוויר וים) וצבאיים (כמו בסיסי ח"א) בישראל כמרכיבים בהכרעתה;

ג. קיבל לידיו יכולות הולכות ומתפתחות – טק"ק ורק"ק מדויק בהיקפים רחבים, כוחות יבשה איכותיים – רצואן – שצברו ניסיון קרבי במלחמת האזרחים בסוריה, כטמ"מים, יכולות איסוף מודיעין, מנהור עמוק של מפקדות ושל מתקני שיגור ועוד.

לעניין מאמר זה חשוב לציין כי כבר במלחמת לבנון השנייה, עשרים שנים לפני כתיבת מאמר זה, עשה חזבאללה שימוש באמצעי לחימה מתקדמים, כמו טילי חוף-ים, טילי נ"ט מתקדמים מסוג קורנט ועוד, מה שהביא להגדרתו כמייצג סוג איום חדש – איום "היברידי" המשלב ארגון טרור וגרילה עם אמצעי לחימה מתקדמים. המאמר מתמקד בהיבט הצבאי, אך להתפתחות בתחום זה היו גם היבטים חברתיים, כלכליים ופוליטיים, כאשר לאורך התקופה המדוברת, הארגון הפך דומיננטי יותר ויותר במדינת לבנון ומעמדה של העדה השיעית עלה בהתאמה, הוא הוגדר כ"פרוקסי" המרכזי של איראן במסגרת "טבעת האש", ומנהיגו הוותיק והמצליח, השייח' חסן נצראללה, הפך למנהיג מרכזי בעולם הערבי.

הדברים לא קרו בהכרח מלמעלה (יעדים) למטה (יכולות), אלא באינטראקציה בין הרמות, כאשר לדוגמה, ניסיון לחימה מוצלח מול דעא"ש בסוריה, תחת מטרייה אוורית רוסית, אשר חיזק את הביטחון העצמי של חזבאללה ביכולתו לתקוף את ישראל בגבול הצפון, שינה את תפיסת המלחמה של חזבאללה והרחיב את יעדיו. הביטחון העצמי הגובר ביכולתו נסמך גם על בניית מאזן הרתעה מול ישראל מהסוג של "השמדה הדדית" באש, שהביא לחוסר התגובה של ישראל להתגרירות, כמו הקמת האוהל בהר דב, הירי לאסדת הגז ופיגוע מגידו, שהגדילו בתורם את ביטחונו העצמי של הארגון (ברון, 2023, עמ' 97-118; שוויצר, מזרחי ושפירא, 2023, עמ' 3-20).

העמודה הימנית בתרשים מציגה בצורה סכמטית את עלייתו של הארגון המשלבת כלל מרכיבים אלו.

נפילתו של חזבאללה מחורף 2024 ועד אביב 2026 – וחזרתו לדפוס של ארגון טרור וגרילה

נפילתו של חזבאללה הייתה מהירה יחסית, והיא מתוארת בעמודה המרכזית בתרשים, מלמטה למעלה, תוך חלוקה לארבע תקופות זמן. החיצים הכחולים מצביעים על הזמן שבו מרכיבים בחזבאללה שהתפתחו לאורך שנים – נפגעו. הראשונה, מה 8 באוקטובר 2023 עת הצטרף הארגון למערכה באופן מוגבל לאות הזדהות עם חמאס. בתקופה זו, כפי שמתאר הריבוע הירוק התחתון בעמודה השמאלית, הוא איבד מרכיב מרכזי בתפיסת המלחמה שלו – יכולת כיבוש חלקים מגבול הצפון על ידי כוחות רצואן או לפחות פשיטות לכיבוש יישובים, שנתפסו ובצדק כאיום אסטרטגי. בה בעת, הארגון השיג הצלחה אסטרטגית בכך שהביא לנטישת תושבי גבול הצפון.

התקופה המשמעותית ביותר בנפילת הארגון הייתה מבצע "חיצו הצפון", שבעקבותיו טענתי בעבר כי הארגון הוכרע צבאית (פינקל, 2025; ראו גם מזרחי, 2025). גם אם ניתן להתווכח על עניין ההכרעה תוך כדי המלחמה, אין ספק כי הארגון נפגע קשות מבחינה צבאית, הנהגתו המדינית והצבאית הבכירה חוסלה, והוא נאלץ לסגת מהשטח שמדרום לליטאני, תוך שישראל מחזיקה שטחים בצד הלבנוני של הגבול. התמוטטות משטר אסד והחלפתו במשטר סוני קיצוני, הרעה את

מצבו של חזבאללה עוד יותר, עד כדי שהוא מאוים משתי חזיתות. בשלב השלישי, מסוף מבצע "חיצי הצפון" ועד תחילת מבצע "שאגת הארי", סבל הארגון מהדרדרות במעמדו הפנימי בלבנון, מאי מימוש ייעודו האיראני במבצע "עם כלביא", ומפגיעה מתמשכת מצד ישראל ללא תגובה וללא יכולת הרתעה; השלב הרביעי הוא הנוכחי, תוך כדי מבצע "שאגת הארי", שבו האוכלוסייה השיעית שעליה הוא נשען סובלת פגיעה קשה עקב נטישה כפויה של האזור שמדרום לליטאני ושל שכונת הדאחיה בביירות, קיימת היחלשות בזירה הלבנונית מול הממשלה והנשיא וכן היחלשות משמעותית של איראן. מן הצד השני, חזבאללה הסתגל באופן מרשים למצבו החדש ומנצל את המבצע כדי לחזור לפעולה אקטיבית נגד ישראל (העמודה השמאלית ביותר בתרשים), אך לטענתו, לא כצבא טרור בעל יכולת איום משמעותי על ביטחון ישראל, אלא כארגון טרור וגרילה כפי שהיה במלחמת לבנון השנייה, ולכל היותר ארגון היברידי, המפעיל טרור גם באמצעות אמל"ח מתקדם – טילי נ"ט ארוכי טווח, כטמ"מים וכדומה.

לאחרונה נכתב בעיתונות כי לפי "דו"חות אמ"ן: חזבאללה עוד פועל כארגון צבאי סדור המתזמן פעולות כנגד כוחותינו ומבצע למידה" (קובוביץ, 2026). אזכיר כי חזבאללה עשה זאת כבר לפני מלחמת לבנון השנייה כאשר בניסיון חטיפת החיילים בעיגר בנובמבר 2005 הוא ביצע ירי נרחב ומתוזמן למוצבי הר דב ומוצבים אחרים תוך כדי ניסיון החטיפה. במהלך מלחמת לבנון השנייה ירי מתואם ומתוזמן מכמה מקומות על מוקד אחד היה דבר שבשגרה, לדוגמה, כל נחיתה של מסוק בשטח לבנון הייתה תחת הבנה שנקודת הנחיתה תזוהה באופן מיידי בתצפיות חזבאללה ואלו יכוונו אליה אש – מסוק יסעור הושמד מיד לאחר הנחתת לוחמים ותוך כדי המראה באמצעות טיל; ירי נ"ט מתוזמן במקביל מכמה כיוונים על כוח, ארע מספר פעמים ועוד. יש לציין כי במהלך 20 שנים אלו, השתנה גם צה"ל, והוא מפעיל יכולות שלא היו לו אז, המרכזיות שבהן – יכולת תקיפה רחבת היקף מן האוויר של תשתיות לחימה בשטח בנוי; הגנה אקטיבית מפני תמ"ס; יכולת תמרון כולל הגנה על רק"ם מפני נ"ט. ישראל גם שינתה משמעותית תוך כדי מלחמת התקומה (חרבות ברזל) את תפיסתה הביטחונית והיא אגרסיבית יותר מבעבר בהפעלת כוחה.

מדוע בציבור הישראלי מתקשים לקבל את היחלשותו הדרמטית של חזבאללה כעובדה, ומדוע זה בעייתי

לא אכנס למערכת היחסים המורכבת בין הציבור בישראל (ובתוכו תושבי גבול הצפון), צבא ההגנה לישראל והנהגת ישראל, אך אציין כי אירועי ה-7 באוקטובר הפחיתו את האמון של הראשון בשניים האחרים, וכי באופן כללי, הרגישות הישראלית לאיום מכל סוג שהוא, עלתה מאוד (וסף המוכנות לחיות בנוכחות איומים ירד במקביל). ניתן להגדיר את המצב כתסמונת פוסט-טראומטית קולקטיבית. בעניין חזבאללה, הדבר בא לידי ביטוי בטענות כי צה"ל "רימה" את הציבור בטענתו כי הסיר את איום הפשיטה של רציואן, שכן במהלך הלחימה הנוכחית כמה מאות מלוחמיו ירדו לאזור שמדרום לליטאני (לכאורה נשכח כי כוחות צה"ל מגינים על הגבול מצידו הלבנוני), וכי חזבאללה יכול לירות תמ"ס על העורף (צה"ל עדכן תוך כדי המבצע כי באופן מצטבר מאז תחילת מלחמת התקומה (חרבות ברזל) פגע ב-90% מיכולות השיגור). מצב זה, טען עמנואל ולד בספרו הביקורתי על תפיסת הביטחון הישראלית "קללת הכלים השבורים", אפיין את הממסד הביטחוני הישראלי עד שנות ה-90. הוא עשה שימוש בפראזות "המלכוד של הביטחון המוחלט", והניסיון "להגן על הכל מפני כל הסיכונים" (ולד, 1987, עמ' 188-240). כאן אטען כי הממסד הביטחוני הישראלי חזר להבין כי לא ניתן לתת ביטחון מוחלט (ובוודאי לא רק באמצעים צבאיים וללא הסדרה מדינית עוקבת), אך ציפייה לביטחון כזה, המבוסס רק על פעולה צבאית, התפתחה מאוד בציבוריות הישראלית.

הבעיה: הדרשה לביטחון מוחלט, מול כל איום – כאן חזבאללה ובדרום חמאס, שניהם עם יכולות מוגבלות מאוד, בערך כפי שהיו להם לפני כעשרים שנה, וכאשר הם חזרו לפעול במאפיינים של טרור וגרילה וחדלו להיות צבאות טרור – מקשה על פתרון מתאים לאתגרים ותיקים-חדשים אלו, ולהכנות לעימותים עתידיים.

אסייג ואומר כי ארגונים אלו עושים ויעשו מאמצים להשתקם ולפתח יכולת משמעותית יותר נגד ישראל. המענה המרכזי לכך הוא גישה ביטחונית שאנו מיישמים באיראן במבצע "שאגת הארי" בדמות מלחמות מנע. אין כוונת מאמר זה לטעון כי לעולם חוסן, אך בטווח הזמן של השנים הקרובות, אל מול האיומים המופחתים, הדרשה בציבור "לחסל אחת ולתמיד" ארגוני טרור, תביא לשחיקה עצומה במשאבי כוח האדם של צה"ל עקב פעילותם בגבולות, ולא יבודד כשירות למלחמה עקב חוסר באימונים. מה שכוחות היבשה עושים כעת בלבנון הן פעולות מוגבלות, וייתכן כי בעתיד,

אם יתפתח מחדש איום חזבאללה, או יתפתחו איומים אחרים, הם ידרשו לתמרן לעשרות קילומטרים ולכבוש את רוב לבנון, כמו ב־1982, או לפחות לכבוש את מרחב יחידת באדר מצפון לליטאני, ולכך צריך להתארגן ולהתאמן.

המלצות וסיכום

לא ניתן להרוג את נצראללה פעמיים, לפגוע ב־70% מיכולות האש תוך יממות ספורות פעמיים ולגרום לאלפי לוחמי רציון לסגת פעמיים ממתחמי הלחימה שצמודים לגבול. כל זה כבר קרה במבצע "חיצי הצפון". בלבנון, כל עוד מדובר בזירה משנית ותחת האילוצים הרבים שלא יפורטו כאן, נדרש למצות את הלחימה במסגרת מבצע "שאגת הארי" להחלשה מקסימאלית של הארגון, כך שבסיום המבצע ישתפרו התנאים לפירוק, וזה קורה בהיבטים צבאיים וכלכליים. נדרש ליצור "שולי ביטחון" רחבים יותר מפני פשיטה יבשתית על הגבול באמצעות סוג של "רצועת ביטחון", ללא אוכלוסייה ותוך הרס תשתיות לחימה לא רק בכפרי "קו ראשון" אלא בכל המרחב שייקבע כ"רצועה" כזו – וגם זה קורה. פעולות שיומרתן לרדוף אחרי הרקטה האחרונה שתיירה ממקום כלשהו בלבנון, "נופלות" לתוך אזור הנוחות של ארגון טרור וגרילה, ויתישו את ישראל, ומזה צריך להימנע.

הכרה בהיחלשות המהותית של חזבאללה לאורך השנתיים האחרונות, והפסקת ההתייחסות אליו כצבא טרור מבוסס תמ"ס המאיים משמעותית על ישראל, אך ללא זלזול ביכולות שנותרו לו כארגון טרור וגרילה, חיונית כדי לתת מענה הולם במערכה הנוכחית לדפוס הלחימה החדש שאליו הסתגל, ולחשב את צעדינו בסופה, בראייה כוללת הדורשת גם תיעדוף בין היבטי ביטחון לאומי של צבא, כלכלה, חברה ויחסים בין־לאומיים, וגם לצורכי תיעדוף נכון של מענה צבאי לזירות השונות ולתיעדוף בין כוונות ומוכנות. אזכיר כי "ניצחון מוחלט" באיו"ש לא הושג גם אחרי סדרת מבצעים בחצי הראשון של שנות ה־2000, ואנו נלחמים יום־יום למען מזעור הטרור הפלסטיני לרמה המאפשרת חיים במרחב; כי בסופו של דבר גם בעזה, את הפעולה הצבאית ממשיך בצורה כזו או אחרת מהלך מדיני; וכי עם יריבתנו הגדולה ביותר בעבר – מצרים, יש לנו הסכם שלום שהחל שנים אחרי הניצחונות המזהירים ב־1956 וב־1967. נראה כי גם במקרה הלבנוני, את החלשת חזבאללה נדרש להמשיך עד לפירוקו מנשקו בהסדר או בתהליך הדרגתי שינבע מהיחלשותו שצוינה, עם שלל הבעיות הכרוכות בחלופות אלו.

בה בעת, צה"ל נדרש להתכונן למצב שבו יידרש להכריע את הארגון צבאית במלחמה עתידית (שתדרוש את רוב סד"כ צה"ל וכמה חודשים), ובכלל זה לכבוש שטחים גדולים בלבנון, לפחות את מרחב יחידת באדר מצפון לליטאני. גם הכרעה כזו, תידרש לפעולה מדינית משלימה. מכיוון שבשנים הקרובות מאזן הכוחות הצבאי נוטה לטובתנו, רצוי לנצל, אם כאיום שיסייע להביא בסופו של דבר לפירוק חזבאללה מנשקו כארגון צבאי בלבנון, ואם לצורך הכנות למלחמה (מנע או אחרת), בתנאים שיהיו נוחים לישראל. עד אשר יפורק חזבאללה מנשקו, יידרשו תושבי גבול הצפון ושאר אזרחי המדינה לדעת כי מחד גיסא, האיום המשמעותי מצדו של חזבאללה, כפי שהתפתח עד 2023, ירד מאוד, ומאידך גיסא, יאלצו להמשיך לחיות תחת ידיעה כי אין "ביטחון מוחלט".

רשימת מקורות:

- ברוך, איתי (מרץ 2023). "מנשק חכם" ל"צבא חכם": ההשלכות התפיסתיות של הכניסה האיראנית ל"מועדון הדיוק". **בין הקטבים**, גיליון 39, עמ' 97-118.
- ולד, עמנואל (1987). **קללת הכלים השבורים**. שוקן.
- מזרחי, אורנה (5 במאי 2025). "שעת כושר להכבדת הלחץ על חזבאללה". **מבט על**, גיליון 1978, המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- פינקל, מאיר (אפריל 2025). "הכרעה צבאית במלחמת חרבות ברזל – מצע לדיון מחודש". **מרכז בס"א**. עיונים בביטחון המזרח התיכון מס' 211.
- קובוביץ, יניב (07 באפריל 2026). "דו"חות מודיעין: חיזבאללה עדיין פועל בדרום לבנון כארגון צבאי סדור עם יכולות פיקוד ושליטה". **הארץ**.
- שוויצר, יורם, מזרחי, אורנה ושפירא, ענת (יולי 2023). "עיצוב והתפתחות אסטרטגיית ההרתעה של חזבאללה כלפי ישראל". **עדכן אסטרטגי**, כרך 26, גיליון 2, עמ' 3-20.